

a la lluna de València

Un altre pas de rosca

Henry James

La història ens havia tingut, al voltant del foc, ben intrigats, però, llevat del comentari obvi que el conte era espantós, com no pot ser d'altra manera en una casa antiga la vespra de Nadal, no recorde que se'n fera cap altre fins que algú va observar que aquell era l'únic cas que ell coneixia en el qual una visita com aquesta se li presentava a un xiquet. Val a dir que el cas era el d'una aparició en una casa antiga com la que ens havia reunit per a l'ocasió; una aparició, d'una mena esgarrifosa, a un xiquet menut que dormia a l'habitació amb sa mare, a qui va despertar del pànic; a qui va despertar no perquè dissipara la por del xiquet i el calmara i així tornara a adormir-se, sinó perquè, abans d'aconseguir-ho, es trobara ella també amb la mateixa visió que l'havia commocionat a ell. Va ser aquesta observació que va dur Douglas –no immediatament, sinó més tard aquella mateixa nit– a donar una resposta que va tenir la conseqüència interessant sobre la qual cride l'atenció. Algú contava una història no massa eficaç, i vaig veure que ell no en seguia el fil. M'ho vaig prendre com un indicati que ell mateix en tenia alguna per contar i que només ens calia esperar. De fet, vam esperar fins dos nits després, però aquella mateixa nit, abans que ens dispersàrem, va revelar el que portava al cap.

—Estic totalment d'acord, respecte al fantasma de Griffin, o el que fóra allò, que el fet que s'apareguera primer al xiquet, tan menut, li dóna un toc especial. Però no és el primer incident d'aquest tipus tan encantador que conec relacionat amb un xiquet. Si el xiquet fa l'efecte de ser un altre pas de rosca, què en diríeu de dos xiquets...?

—Doncs en diríem, és clar —va exclamar algú—, que dos xiquets fan l'efecte de ser dos passos! I que, a més, volem sentir parlar d'ells.

Veig Douglas allà davant del foc, després d'alçar-se i donar-li l'esquena, contemplant aquest interlocutor amb les mans a les butxaques.

—Fins ara, ningú més que jo n'ha sentit parlar mai. És d'allò més esgarrifós. —Diverses veus van opinar que precisament això donava el màxim valor a la cosa. Aleshores el nostre amic, amb silenciosa destresa, va preparar el seu triomf girant la mirada cap a la resta i va continuar:— No és comparable a res. No conec res que s'hi assemble.

—De la por que fa? —recorde haver preguntat.

Va semblar que deia que no era tan senzill; que no sabia realment com explicar-ho. Es va passar la mà pels ulls i va fer una ganyota de dolor.

—Del terror... terrorífic que fa! —va exclamar.

—Ai, quin goig! —va exclamar una dona.

Douglas no en va fer cas; em va mirar, però com si, en lloc de veure'm a mi, estiguera veient allò de què parlava.

–De la lletjor i l'estranyesa, de l'horror i la pena de tot plegat.

–Bé –vaig dir–, llavors seu i comença.

Es va girar cap al foc, li va donar una puntada de peu a un tronc i el va contemplar un instant. Aleshores es va girar de cara a nosaltres de nou:

–No puc començar. M'hauran de dur una cosa de la ciutat.

Hi va haver una protesta unànime i molts retrets, després dels quals, amb aquell posat seu de preocupació, va explicar:

–La història està escrita. Es troba dins d'un calaix tancat amb pany i clau, des de fa anys. Podria escriure al meu criat i adjuntar-li la clau, i ell podria enviar el paquet.

Feia l'efecte que això m'ho proposava a mi en particular, que quasi demanava ajuda per a dissipar els seus dubtes. Havia trencat l'espessor d'un gel que s'havia anat formant durant molts hiverns; havia tingut els seus motius per a un silenci tan llarg. Als altres els va saber greu l'ajornament, però van ser justament els seus escrúpols el que a mi em va fascinar. Li vaig suplicar que escriguera al més prompte possible i que quedàrem per a escoltar-lo com més prompte millor. Aleshores li vaig preguntar si l'experiència en qüestió havia estat seua. La resposta va ser immediata.

–Ui no, gràcies a Déu!

–Però l'has escrita tu, la història?

—Només la impressió. La porte *ací*—es va donar uns colps al cor—. Mai no l’he perduda.

—Aleshores, el teu manuscrit...?

—Està escrit en tinta vella i descolorida i amb molt bona lletra. —Va tornar a fer una pausa.— La d’una dona que fa vint anys que és morta. Em va enviar les pàgines en qüestió abans de morir.

Ara tots escoltaven i, per descomptat, era inevitable que isquera algun entremaliat, o si més no, algú que lligara caps. Però, tot i que va desmentir aquesta mena de deduccions sense somriure, també ho va fer sense irritació.

—Era una persona d’allò més encantadora, però deu anys major que jo. Era la institutriu de la meua germana —va dir en veu baixa—, la persona més afable que mai he conegut en la seua posició, i hauria estat digna de qualsevol posició. Això va ser fa molt de temps, i aquest episodi va passar molt abans. Jo era al Trinity College, i la vaig trobar a casa quan vaig tornar-hi l’estiu del meu segon any. Vaig estar molt per allà, aquell any. Va ser un any molt bonic. Durant les seues hores lliures passejàvem i conversàvem pel jardí; en aquelles converses, ella em va parèixer extremament intel·ligent i agradable. Sí, no somrigues. Em queia d’allò més bé, i encara avui en dia em fa goig pensar que jo també li queia bé a ella. Si no fóra així, mai no m’ho hauria contat. No li ho havia contat mai a ningú. No era només perquè ella ho diguera, sinó perquè jo sabia que no ho havia

fet. N'estava segur, ho veia. Quan escoltes la història, te n'adonaràs fàcilment, del perquè.

–Perquè la cosa havia estat un bon esglai?

Ell va continuar fitant-me.

–Te n'adonaràs fàcilment, del perquè –va repetir–. I més tu.

Jo també el vaig fitar.

–Ja veig. Estava enamorada.

Ell va riure per primera vegada.

–Ets ben perspicaç. Sí, estava enamorada. És a dir: ho havia estat. Va eixir a la llum. No podia contar la història sense que isquera a la llum. Ho vaig veure, i ella va veure que jo ho vaig veure; però cap dels dos no en vam parlar. Recorde el dia i el lloc: una llarga i calorosa vesprada d'estiu, en un racó del jardí, a l'ombra dels grans fajos. No era l'escenari per a una esgarrifança, però ai...! –Va deixar el foc i es va tornar a asseure a la cadira.

–Rebràs el paquet dijous de matí? –li vaig preguntar.

–Probablement no abans del segon correu.

–Bé, aleshores després de sopar.

–Ens trobarem tots ací? –i ens va mirar a tots una altra vegada–. No se'n va ningú? –quasi ho deia amb to d'esperança.

–Ens quedarem tots!

–Jo sí.

–I jo també –van exclamar les senyores la partida de les quals ja havia estat organitzada.

La senyora Griffin, no obstant això, va demanar un poc més d'informació:

–De qui estava enamorada, ella?

–La història ho dirà –em vaig atrevir a contestar.

–Ai, però jo no puc esperar a escoltar la història!

–La història *no* ho dirà –va replicar Douglas–. No d'una manera literal i vulgar.

–Doncs quina llàstima. Aquesta és l'única manera que jo entenc.

–No ens ho vols dir, Douglas? –va preguntar algú més.

Es va posar de nou dempeus:

–Sí, demà. Ara me n'he d'anar a dormir, bona nit.

I ràpidament, va agafar una espelma i va marxar, deixant-nos un poc desconcertats. Vam sentir els seus passos a l'escala des de la nostra banda de la gran sala marronenca, i aleshores la senyora Griffin va intervenir:

–Bé, encara que no sé de qui estava enamorada ella, sí que sé de qui ho estava ell.

–Però si ella tenia deu anys més... –va dir el seu marit.

–Amb més raó... a aquella edat! Però és bonic, el seu llarg silenci.

–Quaranta anys –va afegir Griffin.

–I per fi aquesta revelació.

–La revelació –vaig replicar– convertirà el dijous a la nit en una gran ocasió.

I tothom estava tan d'acord amb mi que a la llum d'això vam perdre tot l'interès per qualsevol altra cosa.

S'havia contat l'última història, per incompleta que estiguera, com si no fóra més que el començament d'un serial. Vam fer una encaixada de mans i una altra d'espelmes, com algú va dir, i ens en vam anar a dormir.

L'endemà, vaig saber que, amb el primer correu, s'havia enviat una carta amb la clau a dins al seu domicili de Londres; però, malgrat –o, tal vegada, a causa de– l'eventual difusió d'aquesta notícia, el vam deixar en pau fins després de sopar, fins a l'hora de la nit, de fet, que millor s'adeia amb el tipus d'emoció en què teníem depositades les nostres esperances. Aleshores es va tornar tan comunicatiu com hauríem pogut desitjar i, a més, ens va donar el seu motiu per a estar-ho. Una vegada més, ho vam sentir de boca seua davant del foc del saló, igual com havíem sentit les lleus sorpreses de la nit anterior. Semblava que la història que havia promès que ens llegiria requeria, per a comprendre-la millor, unes paraules d'introducció. Vull deixar ben clar, una vegada per totes, que el relat que ací es presenta és una transcripció exacta de la història que vaig fer jo mateix molt de temps després. El pobre Douglas, abans de la seua mort, quan ja la veia apropar-se, em va lliurar el manuscrit que li arribà el tercer d'aquests dies i que, en aquell mateix lloc, davant una gran expectació per part del nostre petit i silenciós cercle, va començar a llegir la nit del quart. Les senyores que se n'havien d'anar i havien dit que es quedarien no es van quedar, per descomptat, gràcies a Déu: se'n van anar perquè

tenien obligacions; mortes de curiositat, afirmaven, per les pistes amb què Douglas havia esmolat el nostre interès. Però això només va fer que el seu reduït públic final fóra més uniforme i selecte, i el va mantenir reunit vora la llar i sotmés a un mateix entusiasme.

Segons la primera d'aquestes pistes, la declaració escrita començava quan la història, d'alguna manera, ja s'havia iniciat. El que havíem de saber era, per tant, que la seua vella amiga, la més jove de les filles d'un pobre clergue de poble, havia arribat, tota alterada, a Londres, per a respondre en persona a un anunci. L'anunciant, amb qui ja havia mantingut una breu correspondència, la va rebre, quan ella es presentà per sotmetre's a judici, en una casa de Harley Street tan vasta i imponent que la impressionà. El seu patró potencial va resultar ser un senyor, un solter en la flor de la vida, tan ben plantat que l'agitada jove, que venia d'una parròquia de Hampshire, no n'havia vist mai cap d'igual excepte en somnis o en novel·les antigues. No seria difícil imaginar-lo; per sort, el tipus al qual pertany es perpetua. Era atractiu, audaç i agradable, informal, alegre i considerat. Li va semblar, inevitablement, galant i esplèndid, però allò que més la va atrapar i que li va donar la valentia que més tard demostraria fou que ell li va presentar la situació com si es tractara d'un favor, en virtut del qual ell contrauria un deute de gratitud. Ella se l'imaginava ric, però terriblement malgastador; el veia brillar amb el fulgor

que dóna l'elegància, la bona planta, els gustos cars i les maneres encantadores amb les dones. Quan era a la ciutat, vivia en un gran casalici ple de records que havia acumulat en el curs dels seus viatges i de trofeus de caça, però era a la seua mansió al camp, una antiga propietat familiar situada al comtat d'Essex, on volia que ella es dirigira immediatament.

Un nebot i una neboda menuts, fills d'un germà militar més jove que havia perdut feia dos anys, van quedar sota la seua custòdia quan els pares van morir a l'Índia. Aquests xiquets, que la més estranya de les casualitats havia deixat en les seues mans, eren una gran càrrega per a un home en les seues circumstàncies: un home sol, sense l'experiència necessària ni un bri de paciència. Tot plegat, allò havia estat un gran maldecap i, sens dubte, per part seua, hi havia hagut una sèrie de relliscades; tot i això, sentia una gran compassió pels pobres xiquets i havia fet tot el que havia pogut per ells. En especial, els havia enviat a l'altra casa que tenia, ja que al camp era on millor podien estar, i els hi havia mantingut des d'un primer moment amb la millor companyia que va ser capaç de trobar per fer-se càrrec d'ells. Els va cedir, fins i tot, els seus criats perquè els serviren i els visitava sempre que podia per tal de veure com els anava. Era un cas difícil perquè els xiquets no tenien pràcticament més família i ell estava del tot ocupat amb els seus assumptes. Va deixar que prengueren possessió de Bly, un entorn saludable i

segur, i va posar a càrrec de la casa, encara que només pel que feia als criats, és clar, una dona excel·lent, la senyora Grose, que havia estat minyona de sa mare i que ell estava segur que s'entendria amb la seua visita. A més de ser la casera, de moment s'ocupava també de supervisar la xiqueta, per qui per sort sentia un gran afecte, ja que no tenia fills. Hi havia molt de personal per ajudar, però, per descomptat, la jove que hi anara com a institutriu tindria l'autoritat suprema. A més, durant les vacances, també hauria de tenir compte del xiquet, que feia un trimestre que havia començat a anar al col·legi. Era massa menut per a estar intern, però quin remei hi havia? I, com que les vacances estaven a punt de començar, arribaria a la casa un dia o un altre. Els xiquets havien tingut al principi una senyoreta que, per desgràcia, havien perdut. Ho havia fet d'allò més bé amb els xiquets —era una dona molt i molt respectable—, però la seua mort va ser una enorme contrarietat i no els va deixar altra alternativa que la d'internar el petit Miles. De llavors ençà, la senyora Grose ho havia donat tot per Flora, pel que feia a maneres i coses així; i, a més, hi havia una cuinera, una criada, una lletera, un poni vell, un vell mosso i un vell jardiner, tots ells totalment respectables.

Fins ací havia arribat la narració de Douglas quan algú va fer una pregunta:

—I de què va morir la institutriu anterior? D'una sobredosi de respectabilitat?

La resposta del nostre amic va ser instantània:

–Això ja es veurà. No vull anticipar-me.

–Disculpa, creia que això era, precisament, el que estaves fent.

–En el lloc de la seua successora –vaig insinuar–, a mi m’hauria agradat saber si el càrrec comportava...

–Un perill mortal? –Douglas va completar el meu pensament–. Ella volia saber-ho i ho va saber. Demà escoltareu el que va saber. Mentrestant, és clar, el panorama li semblava més aviat fosc. Ella era jove, inexperta i nerviosa, i se li obria una perspectiva d’obligacions serioses i poca companyia, o més aïna, de gran soledat. Va dubtar, es va agafar un parell de dies per consultar i reflexionar. Però el salari que li oferien sobrepassava de bon tros les seues modestes expectatives, i, en una segona entrevista, va fer el cor fort i va acceptar.

I en aquest moment, Douglas va fer una pausa que, en benefici dels convidats, em va incitar a clavar-hi cullerada:

–La qual cosa demostra, sens dubte, fins a quin punt l’havia seduïda l’esplèndid jove. A aquesta seducció, ella va sucumbir.

Ell es va alçar i, com havia fet la nit anterior, s’apropà al foc, va remoure la llenya amb el peu i es va quedar dret uns segons, donant-nos l’esquena.

–Ella tan sols el va veure dues vegades.

–Sí, però aquesta és precisament la bellesa de la seua passió.

Per a la meua sorpresa, Douglas es va encarar amb mi.

–Sí que era la bellesa de la seua passió. N’hi havia d’altres –va continuar– que no havien sucumbit. Ell li va explicar sincerament totes les seues dificultats, i que a d’altres candidates les condicions els havien semblat dissuasives. D’alguna manera, s’espantaven i prou. Allò sonava avorrit, estrany; i molt més encara tenint en compte la condició principal.

–Que era...?

–Que no l’havia de molestar mai, però mai de la vida: no havia de reclamar-li res, ni de deixar-se-li, ni d’escriure-li per cap motiu. Havia de solucionar tots els problemes ella mateixa, rebre els diners del seu advocat, encarregar-se de tot i a ell deixar-lo tranquil. Ella li va prometre complir-ho, i em va confessar que quan, en un moment determinat, alleujat i complagut, ell li va agafar la mà, agraint-li el sacrifici, ella ja es va sentir recompensada.

–I va ser aquesta tota la seua recompensa? –va preguntar una de les dones.

–No el va tornar a veure mai més.

–Oh! –va exclamar la dona.

I aquesta, com que el nostre amic se’n va tornar a anar tot seguit, va ser l’única paraula important al voltant d’aquest tema que es va pronunciar fins que, la nit següent, a la vora de la llar, assegut en la millor butaca, Douglas va obrir la coberta roja descolorida d’un quadernet antiquat de cantells daurats. En total,

la lectura va durar més d'una nit, però, a la primera ocasió, la mateixa dona va fer una altra pregunta:

–Quin títol li has posat?

–No en tinc cap.

–Ah, doncs jo sí que en tinc un! –vaig dir. Però Douglas, sense parar-me atenció, ja havia començat a llegir amb una bella claredat que semblava una transcripció oral de la bella cal·ligrafia de l'autora.